

Samfunnsviteres og humanisters overgang til arbeidsmarkedet

Terje Næss

Sosialøkonom, forsker ved Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU)

terje.nass@nifu.no

Kari Vea Salvanes

Ph.d. i samfunnsøkonomi, forsker II ved Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU)

kari@nifu.no

Jannecke Wiers-Jenssen

Ph.d. i sosiologi, forsker I ved Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU) og førsteamanuensis ved Senter for Profesjonsstudier, HIOA

jannecke@nifu.no

Sammendrag

Denne artikkelen ser på i hvilken grad arbeidsmarkedet har klart å absorbere større kull av kandidater fra samfunnsvitenskapelige og humanistiske og estetiske fag i perioden 1995–2015. Datagrunnlaget er NIFUs kandidatundersøkelser. På tross av sterk vekst i kandidattall, har det ikke vært tilsvarende vekst i arbeidsledighet eller annen mistilpasning. Samtidig ser vi at særlig kandidater fra humanistiske og estetiske fag har høyere risiko for mistilpasning i arbeidsmarkedet enn andre grupper. Dette har sammenheng med at høye andeler er ufrivillig deltidsarbeidende. Situasjonen er ikke vesentlig forverret i den perioden som undersøkes, men en del nyutdannede samfunnsvitere og humanister opplever likevel et gap mellom forventninger og realiteter i arbeidsmarkedet.

Nøkkelord: arbeidsledighet, mismatch, samfunnsvitere, humanister, mastergrad

SØKELYS PÅ ARBEIDSLIVET | NR 4 | 2016 | ÅRGANG 33 | 327–348

Universitetsforlaget | www.idunn.no/spa

DOI: 10.18261/issn.1504-7989-2016-04-03

Abstract: Transition from higher education to work for master graduates in the humanities and social sciences

We consider how a large increase in the number of graduates from the humanities and arts and social sciences has affected their transition to the labour market. We use data from NIFU's graduate surveys from 1995 to 2015 to show that despite the increase in the number of graduates there has not been an equivalent increase in unemployment or other forms of labour market mismatch. However, humanities graduates are at higher risk of mismatch than other graduates mostly due to a larger incidence of involuntary part-time employment.

Keywords: unemployment, mismatch, graduates, social sciences, humanities

Med mellomrom dukker det opp påstander om at for mange tar høyere utdanning, og at for mange tar utdanning av «feil» type. Humanistiske og samfunnsvitenskapelige utdanninger blir trukket fram som eksempler på utdanninger som er «lite nyttig» i forhold til samfunnets behov. Eksempelvis har NHO (2014) og arbeidsgiverorganisasjoner som Spekter, Virke og KS (Aftenposten 2014) hevdet at for mange tar høyere utdanning i debatten om den såkalte «mastersyken». Også studenter er bekymret for hvilke muligheter utdanningen deres gir i arbeidslivet. Nyutdannede har «stått fram» med sin frustrasjon over at de ikke får brukt kompetansen de har fått gjennom mastergraden (Aftenposten 2013), og studentavisa Universitas (2015) har på lederplass tatt til orde for at mastergrader kan være en unødvendig plikt. Om de som tar mastergrad ikke får brukt sin kompetanse i arbeidslivet, kan dette være uheldig både sett fra et samfunnsøkonomisk perspektiv og for den enkelte kandidat. I denne artikkelen undersøker vi om nyutdannede med samfunnsvitenskapelig eller humanistisk/estetisk utdanning har dårligere arbeidsmarkedsutsikter enn andre masterutdannede, og om dette i tilfelle er noe nytt.

Støren, Næss, Reiling og Wiers-Jenssen (2014) har tidligere vist at andelen overutdannede¹ har holdt seg på omtrent samme nivå fra 2003, og at tallet på uteksaminerte kandidater har liten betydning for andelen overutdannede. Næss, Arnesen & Wiers-Jenssen (2012) har vist at flere av kandidatene har gått til privat sektor, og en mulig forklaring er dermed at nye jobbmuligheter i privat sektor har bidratt til å gi relevante jobbmuligheter til det økende antall kandidater. Det kan likevel tenkes at veksten i antall kandidater har vært viktig for andre former for mistilpasning i arbeidsmarkedet. I denne artikkelen ser vi på utviklingen i tre former for mistilpasning: arbeidsledighet, ufrivillig deltidsarbeid og irrelevant arbeid. Vi ser også på hvordan utviklingen har vært for ulike undergrupper av humanister og samfunnsvitere, som er lite belyst i tidligere norsk forskning på området. Hovedspørsmålene vi tar opp er:

- Hvordan er omfanget av arbeidsledighet og andre former for mistilpasning blant nyutdannede kandidater med utdanning i samfunnsvitenskapelige og humanistiske og estetiske fag, sammenlignet med andre kandidater med mastergrad?
- Hvordan har dette utviklet seg over tid?
- Er det noen undergrupper av kandidater i samfunnsvitenskapelige og humanistiske og estetiske fag som er spesielt utsatt for mistilpasning i arbeidsmarkedet?
- I hvilken grad er det sammenheng mellom tallet på uteksaminerte kandidater og arbeidsmarkedsutfall?

Tidligere studier

Bekymringen for at befolkningens utdanningsnivå kan være høyere enn arbeidslivets umiddelbare behov er ikke ny. Begreper som «diploma disease» og «credential inflation» ble tatt i bruk av samfunnsforskere alt på 1970-tallet (Dore 1976; Collins 1979). Disse begrepene er ikke nødvendigvis synonyme med den såkalte «masteryken», men illustrerer at diskusjonen omkring overkvalifisering og betydningen av utdanning som seleksjonskriterium har pågått lenge. Også i norsk sammenheng har dette vært diskutert tidligere, selv om andelen med mastergrad i Norge ligger på omtrent samme nivå som sammenlignbare land; andelen av befolkningen med mastergrad i Norge blant 25–64-åringer er på 10 prosent, mot 11–12 prosent i Sverige, Danmark, Tyskland og Nederland (OECD, 2015). Grøgaard og Aamodt (2006) har påpekt at gjennom hele perioden med vekst i høyere utdanning i Norge har det vært bekymring for at arbeidslivet vil bli mettet med akademikere, med den konsekvens at flere høyt utdannede vil ende opp som arbeidsledige eller i jobber hvor de ikke får brukt utdanningen sin. Barth, Røed, Schøne og Torp (2004) viser imidlertid at den store veksten i antall uteksaminerte kandidater i perioden 1989–2001 har blitt møtt med minst like sterk vekst i etterspørsel etter høyt utdannet arbeidskraft. De finner videre at mesteparten av denne økningen forklares av økt bruk av høyt utdannede i alle næringer. En forklaring på dette kan være at den teknologiske framgangen har favorisert høyt utdannet arbeidskraft over annen type arbeidskraft – høyt utdannet arbeidskraft har blitt relativt sett mer produktiv. Acemoglu (2003) argumenterer for at teknologisk endring favoriserer de innsatsfaktorene som det er relativt overskudd av, og økt tilgang av høyt utdannet arbeidskraft kan i så måte ha ført til en teknologisk utvikling som favoriserer denne.

Når det gjelder kandidater fra samfunnsvitenskapelige og humanistiske og estetiske fag, så er det vist at særlig de med humanistisk og estetisk utdanning har større utfordringer med å få arbeid i samsvar med sin kompetanse sammenlignet med andre grupper (Støren & Wiers-Jenssen 2016; Støren mfl. 2014; Fekjær, Nielsen & Aagnes 2000). Dette er ikke unikt for Norge. I en studie som inkluderer 13 europeiske land, finner Verhaest og Van der Velden (2013) at kandidater med generiske utdanninger, som samfunnsfag og humaniora, har dårligere match mellom utdanning og arbeid enn de som har tatt høyere utdanning med mer praktisk innretning. Dette gjaldt både for nyutdannede og de som hadde noen års arbeidserfaring. Studien ser imidlertid ikke på utviklingen over tid.

Data og metode

Analysene er basert på NIFUs kandidatundersøkelser i perioden 1995–2015. Undersøkelsene har vært gjennomført siden 1972, og kartlegger overgang fra utdanning til arbeid blant personer med høyere utdanning (hovedsakelig mastergrad eller tilsvarende). Vi har benyttet data fra de såkalte halvtårsundersøkelsene, som foretas annet hvert år, et halvt år etter fullført utdanning. De fleste år er samtlige uteksaminerte kandidater i vårsemesteret fra alle norske læresteder invitert til å delta i undersøkelsen², men i enkelte tilfelle er invitasjonen gått til et utvalg av kandidater, og da har vi brukt veide tall, som korrigerer for dette. Vi undersøker kandidater med høyere grad i humanistiske og estetiske og i samfunnsvitenskapelige fag, og sammenligner dem med kandidater fra andre typer høyere grads utdanninger. I perioden vi ser på har det vært en nedgang i svarprosenten; fra 75 til 51 prosent for høyere grad totalt, fra 71 til 51 prosent for humanistiske og estetiske fag og fra 81 til 58 prosent for samfunnsfag. For mer informasjon om Kandidatundersøkelsene, se Wiers-Jenssen, Arnesen & Støren (2012).

For å identifisere de ulike fagretningene tar vi utgangspunkt i faggrupperingen i Norsk standard for utdanningsgruppering (NUS2000) (Barrabés & Østli 2015). Faggruppen «humanistiske og estetiske fag» inneholder alle utdanninger som starter med kode 71, og gruppen «samfunnsvitenskapelige fag inneholder alle utdanninger som starter med kode 73, med unntak av juridiske fag. I noen analyser ser vi på undergrupper. Da kategoriserer vi etter NUS-koder på tresiffernivå. I de analysene slår vi sammen tre og tre årganger av Kandidatundersøkelsen for at tallgrunnlaget skal bli tilstrekkelig stort.

I Kandidatundersøkelsen stilles det en rekke spørsmål til mastergradskandidater om deres situasjon på arbeidsmarkedet. På grunnlag av svarene på disse spørsmålene lager vi variabler for mistilpasning, basert på følgende definisjoner (fra standard definisjoner benyttet i Kandidatundersøkelsen, se f.eks. Støren mfl. (2016: 28)).

Arbeidsledig: Omfatter alle som var uten inntektsgivende arbeid og som i tillegg oppfylte minst én av følgende betingelser:

1. oppfattet seg som hovedsakelig arbeidsledig og hadde søkt arbeid,
2. oppfattet seg ikke som hovedsakelig yrkesaktiv eller arbeidsledig, men hadde søkt arbeid de siste fire ukene forut for undersøkelsestidspunktet og kunne ha påtatt seg arbeid i undersøkelsesuka,
3. var i nærmere definerte arbeidsmarkedstiltak

Irrelevant arbeid: Omfatter sysselsatte som mener at høyere utdanning er helt uten betydning for arbeidet og at innholdet i utdanningen passer dårlig med arbeidsoppgavene. Det kan skilles mellom to kategorier av irrelevant arbeid: 1) «ufrivillig irrelevant arbeid» som favner de som oppgir at årsaken til irrelevant arbeid er vanskeligheter med å få arbeid i samsvar med utdanningen. Og 2) «irre-

levant arbeid av andre årsaker». Merk at *irrelevant* arbeid er en svært streng definisjon av mismatch, som favner både de som har et arbeid hvor det ikke kreves en mastergrad for å gjøre arbeidsoppgavene (vertikal mismatch) og de som har et arbeid hvor innholdet i utdanningen ikke stemmer overens med arbeidsoppgavene (horisontal mismatch).

Undersysselsatt: Personer med arbeid i samsvar med utdanningen som jobber deltid fordi det ikke har vært mulig å få heltidsarbeid.

Mistilpasset: Omfatter personer som faller i en av følgende grupper:

1. var *arbeidsledig*,
2. var *undersysselsatt*,
3. var uten arbeid i samsvar med utdanningen (dvs. i irrelevant arbeid, se definisjon over).

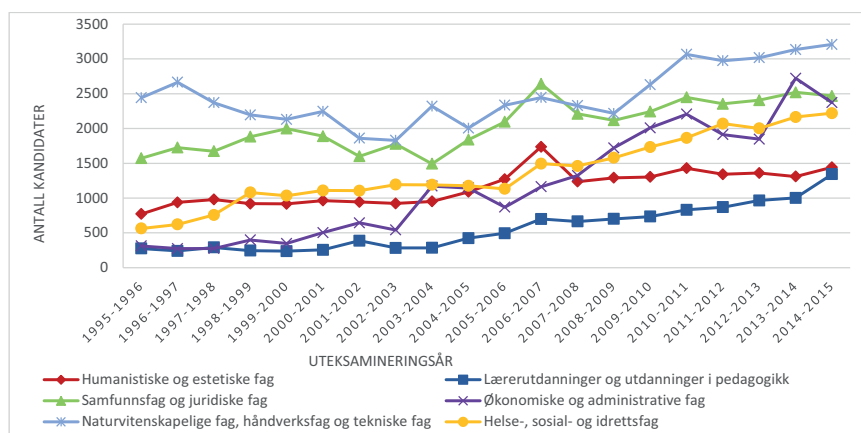
Utfallsvariablene vi benytter i analysene er andel mistilpassede i arbeidsstyrken (sysselsatte + arbeidsledige). Vi ser på utviklingen i nivået av de ulike typene mistilpassing for samfunnsvitere og humanister over tid. Vi undersøker også hvordan fordelingen av mistilpassing for disse kandidater er relativt til alle andre fag, dvs. hvor mange prosentpoeng flere eller færre humanister og samfunnsvitere som har de forskjellige typene mistilpassing relativt til alle andre kandidater.

At utdanningsgrupper tilpasser seg ulikt i arbeidsmarkedet kan henge sammen med hvilke ferdigheter personer som søker seg til de forskjellige utdanningene har. For å ta hensyn til at en rekke observerbare individkennetegn kan ha betydning for tilpassningen på arbeidsmarkedet, gjør vi regresjonsanalyser. Mer spesifikt kjører vi logistiske regresjonsanalyser der vi sammenligner mistilpassningen for humanister og samfunnsvitere med andre utdanninger. Vi kontrollerer også for konjunktursituasjonen målt ved ledighetsnivået blant høyt utdannede i hele befolkningen fordi arbeidsmarkedet for humanister synes å være mindre konjunkturpåvirket enn for andre utdanninger. Koeffisientene som estimeres, gir uttrykk for endringer i log-odds forholdet mellom å ha vært og ikke å ha vært arbeidsledig eller mistilpasset, når forklaringsvariabelen vi betrakter øker med én enhet og de andre holdes konstant. En positiv verdi innebærer en økning i sannsynligheten for å ha vært arbeidsledig eller mistilpasset, mens en negativ verdi innebærer en reduksjon. Vi ser på både ledighet og total mistilpassing som avhengig variabel, hvor variablene er satt lik 1 dersom kandidaten er henholdsvis arbeidsledig eller mistilpasset og 0 ellers. Forskjeller mellom humanister/samfunnsvitere og andre masterkandidater er belyst både med dummyvariabler som viser nivåforskjeller, og samspillsvariabler mellom utdanning og år og utdanning og ledighetsnivået blant høyt utdannede i hele befolkningen.

Resultater

Figur 1 viser at det har vært en betydelig vekst i antall høyere grads kandidater de siste 20 årene. Antallet er nesten doblet, fra 7 045 til 13 319 personer per år. Veksten for samfunnsvitere og humanistiske og estetiske fag er nokså lik gjennomsnittet for andre fag (men merk at SSB-tallene har jurister og samfunnsvitere i samme kategori, slik at figuren ikke viser utviklingen for samfunnsfag alene). Det spesielt høye tallet i 2007 henger sammen med at dette var det siste året det var anledning til å gå opp etter gammel hovedfagsordning etter innføring av Kvalitetsreformen³ i 2003, slik at det dette året ble en opphopning av hovedfagskandidater som fullførte etter gammel ordning i tillegg til mastere etter ny ordning.

Figur 1. Antall kandidater etter studieår uteksaminert (1995/96–2015/16)

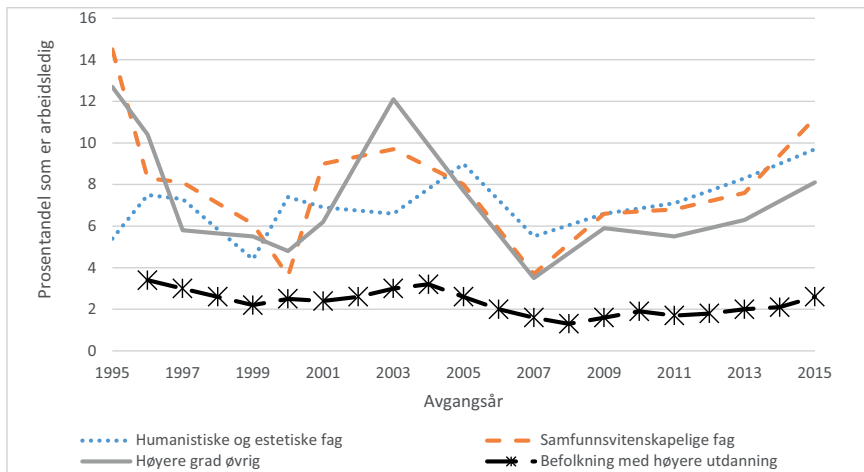
Kilde: SSB, Statistikkbanken

Utvikling i arbeidsledighet

I figur 2 ser vi at det i løpet av perioden har vært svingninger i ledigheten blant nyutdannede kandidater. Dette samsvarer med konjunktursvingningene i økonomien, og nyutdannede er i større grad påvirket av konjunktorene enn de som allerede er i jobb. Når vi sammenligner kandidater i samfunnsvitenskapelige og humanistiske og estetiske fag med andre, ser vi at ledighetsprosenten er nokså lik. Fra tidligere forskning vet vi at det er knyttet større konjunkturmessig risiko til å ta en høyere grad i teknologi og realfag enn f.eks. humanistiske og estetiske fag og samfunnsvitenskapelige fag (se Wiers-Jenssen, Støren & Arnesen 2014). I tillegg ser vi at ledigheten blant nyutdannede humanister varierer mindre med svingningene i økonomien enn ledigheten blant nyutdannede fra andre fagfelt. En mulig forklaring

ring på dette kan være at humanister i større grad går til offentlig sektor, som er mindre konjunkturfølsom enn privat sektor. Figuren viser også at det eksepsjonelt store kandidattallet i 2007 ikke ga noe synlig utslag i økt ledighet dette året. Tvert imot var ledigheten spesielt lav dette året. Dette indikerer at det i liten grad er noen direkte sammenheng mellom tallet på uteksaminerte kandidater og arbeidsledighet. Situasjonen på arbeidsmarkedet for nyutdannede kandidater ser ut til i større grad å være styrt av den generelle arbeidsmarkedssituasjonen.

Figur 2. Arbeidsledighet i prosent av arbeidsstyrken. Nyutdannede kandidater og alle høyt utdannede i befolkningen. 1995–2015

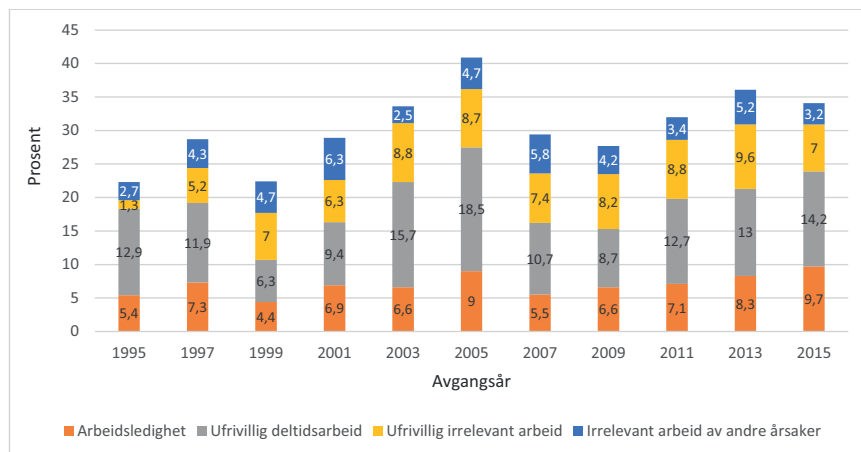
Kilde: Kandidatundersøkelsen, Eurostat og SSB

Utvikling i andelen mistilpassede

Ledighet er imidlertid bare én av flere forskjellige former for mistilpassing som en overproduksjon av kandidater kan tenkes å gi seg utslag i. Andre former er ufrivillig deltid og irrelevant arbeid. I dette avsnittet vil vi se på andelen som totalt sett er mistilpasset. Figur 3 viser utviklingen for humanister i andelen av de ulike typene mistilpassing på arbeidsmarkedet, mens figur 4 viser tilsvarende tall for samfunnsvitere. Total andel mistilpassede for et gitt avgangår får man ved å summere opp tallene for de ulike typene mistilpassing for hvert år.

Fra figur 3 ser vi at andelen mistilpassede humanister varierer over perioden fra 22 prosent (i 1995 og 1999) til 41 prosent i 2005. Særlig andelen i ufrivillig irrelevant arbeid varierer i løpet av perioden, fra rundt én prosent i 1995 til det høyeste nivået på nesten ti prosent i 2013. Også andelen i ufrivillig deltidsarbeid varierer i løpet av perioden fra 6 (i 1999) til 19 prosent (2005).

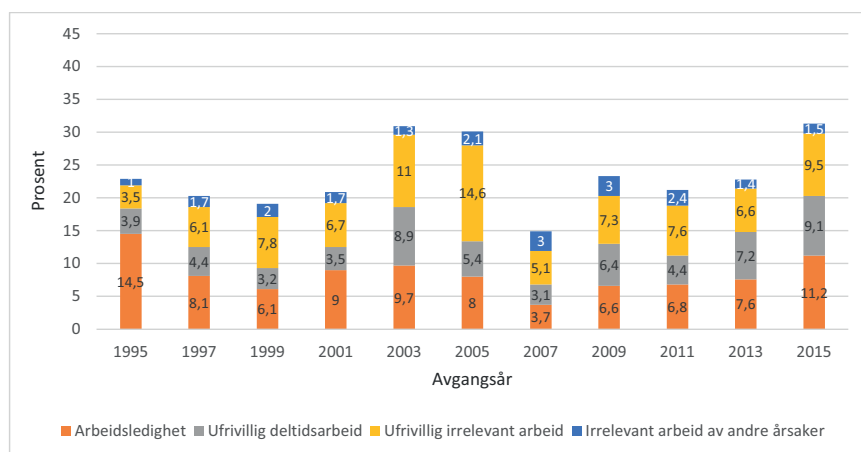
Figur 3. Humanistiske og estetiske fag. Utvikling i ulike typer mistilpassing et halvt år etter fullført utdanning

Kilde: Kandidatundersøkelsen

For samfunnsvitere ser vi fra figur 4 at andelen mistilpassede varierer fra det laveste nivået som er 15 prosent (i 2007) til det høyeste nivået på 31 prosent i (2013 og 2015). Andelen i ufrivillig irrelevant arbeid og andelen arbeidsledige varierer en del i løpet av perioden.

Figur 4. Samfunnsvitere. Utvikling i ulike typer mistilpassing et halvt år etter fullført utdanning

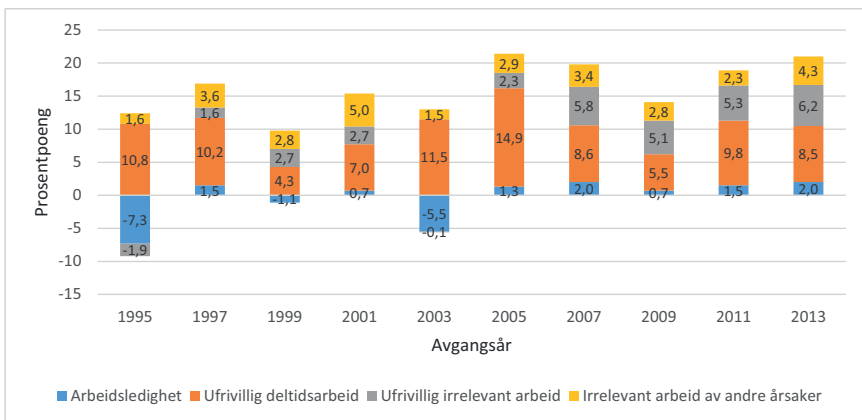

Kilde: Kandidatundersøkelsen

Videre sammenligner vi samfunnsvitere og kandidater i humanistiske og estetiske fag, med andre nyutdannede kandidater. For å finne forskjellen i andel mistilpassede totalt sett, for et gitt avgangår, relativt til alle andre kandidater, legger man sammen tallene for de ulike typene mistilpassing for det avgangsåret.

Når vi sammenligner humanistiske og estetiske fag med andre fag, (figur 5), ser vi at samlet sett varierer andelen mistilpassede, i forhold til andre kandidater, fra at de ligger 3 prosentpoeng over (i 1995) til 21 prosentpoeng over (i 2005 og 2013), og andelen er høyere i de siste observasjonsårene enn i de første observasjonsårene. Det er likevel ganske store svingninger fra år til år, slik at det er usikkert om dette er uttrykk for tilfeldige variasjoner fra år til år, eller for en mer permanent nivåheving.

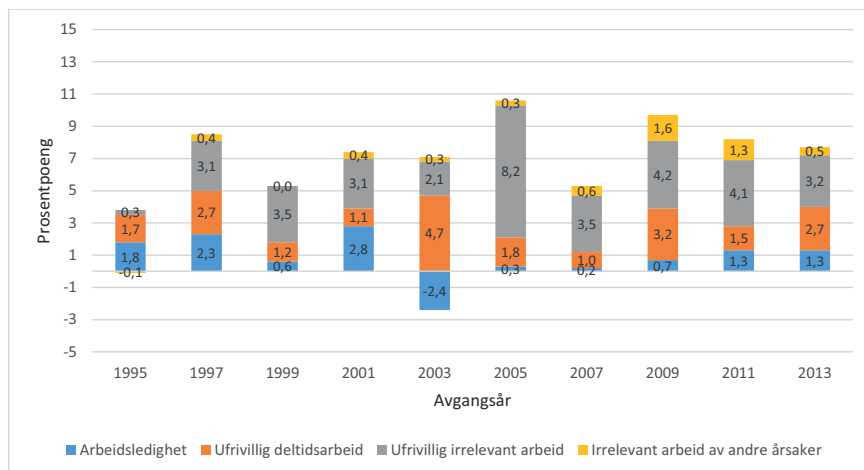
Figur 5. Humanistiske og estetiske fag. Utvikling i ulike typer mistilpassing et halvt år etter fullført utdanning relativt til alle andre nyutdannede høyere grads kandidater

Kilde: Kandidatundersøkelsen

Fra figur 6 ser vi at forskjellen i andel mistilpassede samfunnsvitere i forhold til andel mistilpassede blant andre kandidater varierer noe i løpet av perioden. Det er mellom 4 (i 1995) og 11 (i 2005) prosentpoeng flere mistilpassede samfunnsvitere enn fra andre fag.

Figur 6. Samfunnsvitenskap. Utvikling i ulike typer mistilpasning et halvt år etter fullført utdanning relativt til alle andre nyutdannede høyere grads kandidater

Kilde: Kandidatundersøkelsen

Når vi ser på de enkelte typene mistilpasninger hver for seg, finner vi at det er liten forskjell når det gjelder andelen kandidater som er arbeidsledige, og noen år er det til og med slik at kandidater med samfunnsvitenskapelige og humanistiske og estetiske fag har lavere arbeidsledighet enn andre. Vi ser også at det er små forskjeller mellom samfunnsvitere og andre kandidater når det gjelder andelen som er ufrivillig deltidsarbeidende, og variasjonen i denne forskjellen er liten over tid. For humanistiske og estetiske fag ser vi et litt annet bilde. Disse kandidatene oppgir i betydelig større grad enn andre at de er i ufrivillig deltidsarbeid. Det er også større variasjoner over tid. Både samfunnsvitere og humanister oppgir i litt større grad å være i *ufrivillig* irrelevant arbeid, sammenlignet med andre kandidater. Det er derimot liten variasjon over tid i denne forskjellen. Når det gjelder irrelevant arbeid av *andre årsaker*, oppgir samfunnsvitere i liten grad dette, mens blant kandidater i humanistiske og estetiske fag er andelen 2–5 prosentpoeng høyere enn blant andre kandidater.

Ledighet og mistilpasning for ulike undergrupper av fag

Både humanistiske og estetiske fag og samfunnsfag er samlekategorier som inneholder et bredt spekter av utdanninger. Man kan tenke seg at mulighetene på arbeidsmarkedet er nokså ulike for de forskjellige undergruppene, noe vi undersøker her. Fordi det i enkelte undergrupper uteksamineres få kandidater per år, har vi slått sammen data fra tre og tre kandidatundersøkelser.

Tabell 1 viser arbeidsledighet og mistilpasning blant ulike faggrupper, relativt til alle andre kandidater. Se vedleggstabell 1b for utviklingen i absolutte tall på faggruppenivå. Når det gjelder ledighet, ser vi at to grupper innen humanistiske og estetiske fag skiller seg ut med relativt høye andeler gjennom hele perioden; historisk-filosofiske fag og litteratur- og bibliotekutdanninger. I andre enden av skalaen finner vi religionsutdanninger (hovedsakelig teologer) og musikk, dans og drama. Blant kandidater med sistnevnte utdanninger har ledigheten gjennom hele perioden ligget lavere enn for andre høyere grads kandidater.

Blant samfunnsviterne er det ingen grupper som har hatt vesentlig økning i ledigheten i perioden vi har sett på. Tvert imot har ledigheten sunket for alle grupper, med unntak for psykologiske fag (hvor det har vært en liten økning, men fra et svært lavt utgangspunkt). Også når vi ser på ledighet relativt til alle andre fag, i tabell 2, ser vi at ledigheten for samfunnsvitere har gått ned for de fleste grupper av samfunnsvitere relativt til alle andre nyutdannede. Psykologi skiller seg ut med spesielt lav ledighet, noe som har sammenheng med at flertallet av kandidatene har tatt embetsstudiet i psykologi, som er en profesjonsutdanning som er svært etterspurt i arbeidsmarkedet.

Når vi ser på total mistilpasning, ser vi at for litteratur- og bibliotekutdanninger og religionsutdanninger har denne gått litt ned både i absolutte tall og relativt til andre høyere grads kandidater. For språkutdanninger, historisk-filosofiske utdanninger, musikk, dans og drama og bildende kunst -og kunsthåndverk har total mistilpasning gått litt opp. Forskjellen mellom disse fagene og andre høyere grads kandidater har også gått opp i løpet av perioden. Med unntak for bildende kunst og kunsthåndverk, økte andelen i den andre måleperioden (2001–2005), men ble igjen lavere i den sisten perioden (2009–2013). Dette mønsteret finner vi også for de fleste samfunnsvitenskapelige fagene. Det eneste klare unntaket er sosialantropologiske fag, hvor andelen mistilpasset økte betydelig mellom måletidspunktene (1995–1997 til 2009–2013). Dette faget skiller seg også mest negativt ut, med rundt 40–45 prosent mistilpassede i de to siste periodene (2001–2005 og 2009–2013) (vedleggstabell 1b).

Tabell 1. Utvikling i mistilpasning for humanister og samfunnsvitere relativt til alle andre kandidater et halvt år etter fullført utdanning, etter faggruppe og periode

	Arbeidsledig			Mistilpasset totalt		
	1995/ 1996/ 1997	2001/ 2003/ 2005	2009/ 2011/ 2013	1995/ 1996/ 1997	2001/ 2003/ 2005	2009/ 2011/ 2013
<i>Humanister</i>	-2,7	-1,1	1	7,3	10,8	14,3
Av disse:						
Språk	-4,4	-3,1	0,1	7,2	8,9	13,1
Litteratur- og bibliotekutdanninger	-0,5	7,7	2,8	17,6	25,3	13,5
Historisk-filosofiske utdanninger	0,2	0,7	4,2	12,2	16,4	20,9
Religionsutdanninger	-5,1	-4,6	-1,4	0	-5	-0,3
Musikk, dans og drama	-4,3	-4,4	-3	-2	3,8	6,3
Bildende kunst og kunsthåndverk		-6,2	-0,4		7,6	20,2
<i>Samfunnsvitere</i>	0,7	0,2	0,7	2	3,7	4,7
Av disse:						
Statsvitenskapelige fag	1	-0,8	-0,1	2,3	3,5	1,9
Sosiologiske fag	1,7	3	0,5	8,1	7,7	15,3
Samfunnsgeografiske fag	8	3,4	1,3	10,9	14,5	3,5
Samfunnsøkonomiske fag	0,4	2,6	2,1	-3	6,4	0,5
Medie- og informasjonsfag	1,3	1,5	2,9	2,9	16,8	17,2
Psykologiske fag	-5,5	-4,6	-1,4	-8,4	-15,3	-4,8
Sosialantropologiske fag	7,9	1,8	-1,1	16,1	14,6	26,6

Ledighet og mistilpasning avhenger ikke bare av utdanningstype

Høy mistilpasning for nyutdannede humanister og samfunnsvitere skyldes ikke nødvendigvis bare at denne type utdanning er mindre relevant for arbeidsmarkedet enn andre typer utdanninger. Det kan også henge sammen med hvilke ferdigheter personer som søker seg til de forskjellige utdanningene har.

Tabell 2 viser resultatene fra en logistisk regresjonsanalyse som viser om det er høy og økende mistilpasning (over tid) for humanister og samfunnsvitere sammenlignet med andre utdanninger, også når vi kontrollerer for observerbare individkjenntegn som kan ha betydning for jobbmulighetene i arbeidsmarkedet (forklart i vedlegg 2). Når det gjelder arbeidsledighet, finner vi at humanister har signifikant høyere ledighet enn andre utdanninger ($p < 0,05$) og at konjunktursituasjonen har signifikant mindre betydning for humanistene enn for øvrige kandidater ($p < 0,05$), men for øvrig finner vi ingen signifikante forskjeller i utviklingen over tid for humanister og samfunnsvitere, sammenlignet med andre utdanninger. Samfunnsvitere ser heller ikke ut til å være mer sensitive for konjunktursvingninger enn andre kandidater, eller å ha høyere ledighet enn andre kandidater.

Når det gjelder alle typer mistilpasning sett under ett, finner vi at denne er signifikant høyere både for humanistiske og estetiske fag og samfunnsfag ($p < 0,01$), sammenlignet med andre kandidatgrupper, men det har ikke skjedd noen signifikant endring over tid sammenlignet med andre fag. Også her finner vi at konjunktursituasjonen har mindre betydning for humanister enn for andre fag ($p < 0,05$). Vi finner for øvrig også at individkjenntegnene som vi har inkludert i modellen, har stor betydning. Dette tolker vi som et utslag av at mange av individkjenntegnene som særpreger humanistene og samfunnsviterne – høy alder, høy andel med tidligere utdanning og arbeidserfaring og også det å være gift/samboer og ha barn – er negativt relatert til det å være mistilpasset. Høy alder kan bety at de har skaffet seg livserfaring som i noen grad kan kompensere for lav relevans av utdanningen i arbeidsmarkedet. Vi finner også at det å ha far med høyere utdanning er negativt korrelert med mistilpasning.

Tabell 2. Logistisk regresjon av sannsynlighet for arbeidsledighet og mistilpasning totalt for kandidater i arbeidsstyrken, 1995–2015

	Arbeidsledighet		Mistilpasning totalt	
	Koeffisient	Std feil	Koeffisient	Std feil
Konstant	-3,718**	0,486	-2,536**	0,367
Humanistiske og estetiske fag (=1)	0,740*	0,352	1,620**	0,377
Samfunnsfag (=1)	0,347	0,304	0,684**	0,135
År (1995=0)	0,025*	0,010	0,033**	0,008
Humanistiske og estetiske fag*år	0,012	0,011	0,004	0,011
Samfunnsfag*år	0,002	0,009	0,006	0,005
Kvinne (=1)	-0,122	0,076	0,047	0,040
Alder	0,009*	0,004	-0,015**	0,004
Gift/samboende (=1)	-0,369**	0,049	-0,208**	0,026
Antall barn	0,007	0,048	-0,081**	0,022
Far med høyere utd. (=1)	-0,019	0,033	-0,095**	0,027
Tidligere utdanning, i tillegg til mastergraden (=1)	-0,060	0,052	-0,115*	0,055
Tidligere arbeidserfaring (=1)	-0,622**	0,085	-0,114**	0,029
Ledighetsrate (prosent) høyt utdannede i befolkningen	0,591**	0,129	0,486**	0,118
Humanistiske og estetiske fag*Ledighetsrate (prosent) høyt utdannede i befolkningen	-0,295*	0,124	-0,293*	0,126
Samfunnsfag*Ledighetsrate (prosent) høyt utdannede i befolkningen	-0,046	0,120	-0,082	0,060
N	30 394		30 394	

* = p<0,05, ** = p<0,01. Beregnet med robuste klynge-justerte standardfeil (avgangår).

Diskusjon

De aller fleste som tar en høyere grad i samfunnsvitenskapelige og humanistiske fag er i arbeid et halvt år etter fullført utdanning. Resultatene viser at på tross av sterk vekst i kandidattall i perioden 1995–2015, har det ikke vært tilsvarende vekst i arbeidsledighet. En mulig årsak til dette er at arbeidsmarkedet for høyt utdannede i Norge generelt har vært godt. Imidlertid finner vi at særlig de som har studert humanistiske og estetiske fag, har forhøyet risiko for andre former for mistilpasning i arbeidsmarkedet. Dette gjelder både undersyssetting, det vil si å ha en deltidsjobb, selv om de ønsker en heltidsjobb, og å ha arbeid uten relevans for utdanningen. Også samfunnsvitere opplever i større grad enn andre høyere grads kandidater å være mistilpasset på arbeidsmarkedet, men i mindre grad enn humanistene. De er ikke mer rammet av arbeidsledighet enn andre, men det er flere som er i ufrivillig deltidsarbeid og ufrivillig irrelevant arbeid.

Våre resultater har også vist at det er betydelige forskjeller mellom undergrupper av fag innenfor samfunnsvitenskapelige og humanistiske og estetiske utdanninger. Eksempelvis har psykologi lavt omfang av ledighet og annen mistilpasning, og det er lite arbeidsledighet blant språkutdannede. Sosialantropologi og historisk-filosofiske utdanninger har vedvarende utfordringer med høy mistilpasning blant nyutdannede. Rundt fire av ti kandidater i disse gruppene er mistilpasset i arbeidsmarkedet et halvt år etter fullført utdanning.

At situasjonen ikke er vesentlig forverret i den perioden vi har sett på, betyr ikke at den ikke er bekymringsfull. Fra et samfunnsøkonomisk perspektiv kan det argumenteres for at det er dårlig ressursutnyttelse om ikke kandidatene får brukt sin kompetanse i arbeidslivet. For eksempel er det vist at de som er overkvalifiserte er mindre fornøyd med jobben, og at de har lavere produktivitet på arbeidsplassen (se for eksempel Tsang 1987; Tsang, Rumberger & Levin 1991). En like stor utfordring kan være at det kan være lite motiverende for den enkelte å ikke få arbeid som samsvarer med den kompetansen man har. På den annen side kan det argumenteres for at en høyt utdannet arbeidsstyrke er en fordel for økonomisk vekst (se f. eks. oppsummeringen i Hanushek & Woessmann 2010), og at Norge ikke har en spesielt høy andel i arbeidsstyrken som har mastergrad. Et av argumentene for at høyt utdannet arbeidskraft er bra for økonomisk vekst, er at høyere utdanning fører til at arbeidstakerne blir mer produktive, som igjen fører til vekst.

Overgangsproblem?

Vi har analysert arbeidsmarkedssituasjonen ca. et halvt år etter fullført utdanning. Ikke alle har rukket å etablere seg på arbeidsmarkedet på såpass kort tid. Undersøkelser som er foretatt noen år etter fullført utdanning, viser at omfanget av arbeidsledighet og mistilpasning er vesentlig lavere da. Likevel er det verdt å merke seg at

humanistene skiller seg negativt ut. I en undersøkelse blant utvalgte grupper kandidater uteksaminert våren 2010 (og undersøkt tre år senere), var det en høyere andel arbeidsledige og mistilpassede blant humanister enn andre (Arnesen, Støren & Wiers-Jenssen 2013). Den samlede andelen mistilpassede er nesten 20 prosent blant humanister tre år etter fullført utdanning, og dette er tre ganger så høyt som andre med mastergrad. Samfunnsviterne har imidlertid liten forhøyet risiko for ledighet og mistilpasning tre år etter fullført utdanning. I en panelundersøkelse (dvs. en undersøkelse der individene følges over tid) foretatt henholdsvis seks måneder, fire år og åtte år etter fullført utdanning, framgår det at andelen mistilpassede går ned for hvert undersøkelsestidspunkt (Arnesen 2009). Likevel er andelen mistilpassede betydelig høyere for humanister enn andre grupper også åtte år etter fullført utdanning (6,4 prosent, mot et gjennomsnitt på 2,3 for høyere grads kandidater). Men sett i forhold til at andelen var 27 prosent blant nyutdannede humanister i halvtårsundersøkelsen i år 2000, er reduksjonen betydelig. For de fleste grupper av høyere grads kandidater er mistilpasning i arbeidslivet et forbigående problem i overgangsfasen mellom utdanning og arbeid, men for en god del kandidater med humanistiske og estetiske utdanninger er det en mer vedvarende utfordring.

Manglende realitetsorientering?

Andre analyser av Kandidatundersøkelsen, som ser på vurdering av kvalitet og relevans, tyder på at det er et gap mellom kandidatenes forventninger og arbeidsmarkedets realiteter. I en undersøkelse foretatt tre år etter fullført utdanning, er humanister og samfunnsvitere de som i minst grad mener at utdanningen de har tatt har gitt dem et godt grunnlag for å få arbeid i tråd med forventningene deres (Arnesen mfl. 2013). Både blant nyutdannede, og blant de som har vært i arbeid noen år, er det en betydelig andel av humanistene som mener utdanningen har lav arbeidslivsrelevans. Nærmere en av fire er misfornøyde med utdanningens relevans for arbeidslivet, og dette er nesten dobbelt så mange som blant kandidater på andre fag (Arnesen mfl. 2013, Wiers-Jenssen mfl. 2014). Samfunnsviternes vurderinger av relevans ligger langt nærmere gjennomsnittet for høyere grads kandidater, selv om det er få samfunnsvitere som er svært fornøyde.

Ikke unikt

Manglende samsvar mellom utdanning og arbeidsmarked er også en utfordring for andre tradisjonelle universitetsfag. Eksempelvis er det vist at også kandidater med visse typer realfagsutdanninger sliter med å finne heltidsarbeid i samsvar med sin kompetanse (Arnesen mfl. 2015, Støren mfl. 2016). Et vanskelig arbeidsmarked for humanister er på ingen måte unikt for Norge. Resultater fra en større europeisk undersøkelse av nyutdannede kandidater (både høyere og lavere grad) i mange

land viser at humanister skiller seg ut med lavere lønn enn andre høyt utdannede (Allen & van der Velden 2007), lav kompetanseutnyttelse (Allen 2007), og at de også er signifikant mindre fornøyd med utdanningen som forberedelse til yrkeslivet enn kandidater fra andre fagområder (Støren & Aamodt 2010). Nyutdannede samfunnsvitere skiller seg ikke spesielt negativt ut sammenlignet med kandidater med andre typer høyere utdanning når det gjelder lønn, arbeidsledighet eller kompetanseutnyttelse, men de er mindre fornøyd med utdanningen som forberedelse til yrkeslivet enn andre kandidater, med unntak av mastere i humanistiske og estetiske fag. Det er altså mye som tyder på at humanister og samfunnsvitere har større utfordringer på arbeidsmarkedet enn andre.

Konklusjon

Nyutdannede humanister og samfunnsvitere rammes ikke i særlig større grad enn andre masterutdannede av arbeidsledighet, men de er mer utsatt for andre former for mistilpasning i arbeidsmarkedet, som ufrivillig deltid og irrelevant arbeid. Kandidater i humanistiske og estetiske fag er generelt mer utsatt enn samfunnsvitere, og det er vesentlige forskjeller mellom (faggrupper) undergrupper innenfor disse utdanningsretningene. Psykologer er lite utsatt for mistilpasning, mens sosialantropologer og kandidater i historisk-filosofiske fag er spesielt utsatte.

Når vi ser på total mistilpasning over tid er det ikke tegn til tydelig forverring av situasjonen for nyutdannede humanister eller samfunnsvitere i forhold til alle andre kandidater. Andelen mistilpassede går både opp og ned i løpet av perioden. Dette gjelder også når vi ser på ulike undergrupper med ett unntak: sosialantropologiske fag. For disse øker andelen med minst en type mistilpasning i løpet av de tre måletidspunktene.

Kandidattallene har økt betydelig i den perioden vi har sett på, men dette synes i liten grad å ha påvirket omfanget av arbeidsledighet og mistilpasning. Økonomiske konjunkturer synes viktigere enn kandidattall, særlig når det gjelder arbeidsledighet.

Noter

- 1 Definert som enten at høyere utdanning er helt uten betydning for jobben eller som at jobben ikke krever høyere utdanning på masternivå.
- 2 Med unntak av kandidater i medisin og kandidater uteksaminert ved Handelshøyskolen BI.
- 3 Kvalitetsreformen er en reform som gjaldt alle høyere utdanningsinstitusjoner i Norge, og som førte til innføring av ny gradsstruktur med bachelorgrad, mastergrad og ph.d.-grad.
- 4 På grunn av endringer i definisjonen av arbeidsledighet har vi ikke et helt eksakt tall for 1995, men vi har estimert det til 3,0 prosent.

Referanser

- Acemoglu, D. (2003). Labor- and capital-augmenting technical change, *Journal of European Economic Association*, 1, 1–40. DOI: <http://dx.doi.org/10.1162/15424760332225675>.
- Aftenposten (7.1.2013): Selvtillit fra topp til bunn. Hentet fra <http://www.aftenposten.no/meninger/debatt/Selvtillit-fra-topp-til-bunn-7425983.html#.U6FWaNFZoQ8>.
- Aftenposten (30.6.2014): Arbeidsgivere misliker mastervekst. Hentet fra <http://www.aftenposten.no/okonomi/Arbeidsgivere-misliker-master-vekst-7620282.html>.
- Allen, J. (2007). Mobilization of human resources. I J. Allen & R. Van der Velden (red.) *The Flexible Professional in the Knowledge Society* (s. 159–198). General Results of the REFLEX Project. Maastricht University, Research Centre for Education and the Labour Market, Nederland.
- Allen, J., & Van der Velden, R. (2007). The flexible professional in the knowledge society. I J. Allen & R. Van der Velden (red.) *The Flexible Professional in the Knowledge Society. General Results of the REFLEX Project* (s. 9–56). Maastricht University, Research Centre for Education and the Labour Market, Nederland.
- Arnesen, C. Å. (2009). *Kandidatundersøkelsen 2008. En panelundersøkelse av vårkullet 2000*. Rapport 29/2009. Oslo: Nordisk institutt av studier av innovasjon, forskning og utdanning.
- Arnesen, C. Å. (2015). *Teknologer, realister og økonomer på arbeidsmarkedet: Kandidatundersøkelse tre år etter fullført utdanning blant teknologer, realister og økonomer*. Rapport 30. Oslo: Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning.
- Arnesen, C. Å. & Strøm, B. (2008). Arbeidsmarkedets betydning for søkningen til ulike typer høyere utdanning. *Søkelys på arbeidslivet*, 25, 305–317.
- Arnesen, C. Å., Støren, L.A. & Wiers-Jenssen, J. (2013). *Tre år etter mastergraden – arbeidsmarkedssituasjon og tilfredshet med jobb og utdanning*. NIFU Rapport 41/2013. Oslo: Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning.
- Barth, E., Røed, M., Schøne, P. & Torp, H. (2004). *Arbeidsmarkedet for akademikere*. Rapport 9/2004. Oslo, Institutt for samfunnsforskning.
- Barrabés, N. & Østli, G.K. (2015). Norsk standard for utdanningsgruppering. Revidert 2000 Dokumentasjon. Notat 37/2015. Oslo/Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Collins, R. (1979). *The Credential Society: An Historical Sociology of Education and Stratification*. New York: Academic Press. DOI: [http://dx.doi.org/10.1002/1520-6807\(198204\)19:2%3C269::aid-pits2310190223%3E3.0.co;2-3](http://dx.doi.org/10.1002/1520-6807(198204)19:2%3C269::aid-pits2310190223%3E3.0.co;2-3).
- Dore, R.P. (1976). *The Diploma Disease: Education, Qualification and Development*. London: George Allen & Unwin.
- Eurostat: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/lfs/data/database>.
- Fekjær, S., Nielsen, R.A. & Aagnes, B. (2000). *Arbeidsmarkedet for hovedfagskandidater fra Det historisk-filosofiske fakultet ved Universitetet i Oslo*. Rapport 1/2000, Institutt for Sosiologi og samfunnsgeografi. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Grøgaard, J., & Aamodt, P.O. (2006). Veksten i høyere utdanning: Noen drivkrefter og konsekvenser. I J. Grøgaard & L.A. Støren (red.) *Kunnskapssamfunnet tar form –*

- Utdanningseksplasjon og arbeidsmarkedets struktur* (s. 17–54). Oslo, Cappelen Akademiske Forlag.
- Hanushek E.A. & Wößmann, L. (2010). Education and economic growth. I P. Peterson, E. Baker & B. McGaw (red.) *International Encyclopedia of Education*, 2, 245–252. Oxford: Elsevier. DOI: <http://dx.doi.org/10.1016/b978-0-08-044894-7.01227-6>.
- NHO (2014): «Mastersyken» ingen myte. Hentet fra <https://www.nho.no/Politikk-og-analyse/Kompetanse-og-utdanning/mastersyken-ingen-myte/>.
- Næss, T., Arnesen, C.Å., & Wiers-Jenssen, J. (2012). *Nyutdannede samfunnsvitere og humanister i privat sektor. Analyse av kandidatundersøkelsen*. Arbeidsnotat 6/2012. Nifu, Oslo.
- OECD (2015). *Education at a Glance 2015*. Organization for Economic Co-operation, Paris.
- Støren, L.A. & Wiers-Jenssen, J. (2016). Transition from higher education to work: are master graduates increasingly over-educated for their jobs? *Tertiary Education and Management*, 22, 134–148. DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/13583883.2016.1174290>.
- Støren, L.A., Næss, T., Reiling, R.B. & Wiers-Jenssen, J. (2014). *Får nyutdannede med høyere grad arbeid i samsvar med sitt utdanningsnivå? Utviklingstrekk 1995–2013*. Rapport 53/2014. Oslo: Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning.
- Støren, L.A., Salvanes, K.V., Reymert, I., Arnesen, C.A. & Wiers-Jenssen, J. (2016). *Kandidatundersøkelsen 2015. I hvor stor grad er nyutdannede mastere berørt av nedgangskonjunktoren?* Rapport 2016:17. NIFU, Oslo.
- Støren, L.A., Aamodt, P.O. (2010). *The quality of Higher Education and Employability of Graduates. Quality in Higher Education*, 16. DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/13538322.2010.506726>.
- Tsang, M.C. (1987). The impact of underutilization of education on productivity: A case study of the US Bell companies. *Economics of Education Review*, 6, 239–254. DOI: [http://dx.doi.org/10.1016/0272-7757\(87\)90003-3](http://dx.doi.org/10.1016/0272-7757(87)90003-3).
- Tsang, M. C., Rumberger, R.W. & Levin, H.M. (1991). The impact of surplus schooling on worker productivity. *Industrial relations: a journal of economy and society*, 30, 209–228. DOI: <http://dx.doi.org/10.1111/j.1468-232x.1991.tb00786.x>.
- Universitas (2015). Mastersyken er ikke kurert. Hentet fra <http://universitas.no/kommentar/60152/mastersyken-er-ikke-kurert>.
- Wiers-Jenssen, J., Arnesen, C.Å. & Støren, L.A. (2012). *Kandidatundersøkelsen – design, utviklingsmuligheter og internasjonale perspektiver*. Arbeidsnotat 7/2012. Oslo: Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning.
- Wiers-Jenssen, J., Støren, L.A. & Arnesen, C.Å. (2014). *Kandidatundersøkelsen 2013. Mastergradsutdannedes arbeidsmarkedssituasjon og vurdering av utdanningen et halvt år etter fullført utdanning*. Rapport 17/2014. Oslo: Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning.

Vedlegg 1

Vedleggstabell 1b. Prosentandel arbeidsledige og mistilpassede kandidater et halvt år etter fullført utdanning, etter faggruppe og periode

	Arbeidsledig			Mistilpasset totalt		
	1995/ 1996/ 1997	2001/ 2003/ 2005	2009/ 2011/ 2013	1995/ 1996/ 1997	2001/ 2003/ 2005	2009/ 2011/ 2013
<i>Humanister</i>	6,9	7,6	7,3	26,1	34,8	32,0
<i>Av disse:</i>						
Språkutdanninger	5,2	5,6	6,4	26,0	32,9	30,8
Litteratur- og bibliotekutdanninger	(9,1)	16,4	9,1	(36,4)	49,3	31,2
Historisk-filosofiske utdanninger	9,8	9,4	10,5	31,0	40,4	38,6
Religionsutdanninger	4,5	4,1	4,9	18,8	19,0	17,4
Musikk, dans og drama	5,3	4,3	3,3	16,8	27,8	24,0
Bildende kunst og kunsthåndverk		2,5	5,9		31,6	37,9
<i>Samfunnsvitere</i>	10,3	8,9	7,0	20,8	27,7	22,4
<i>Av disse:</i>						
Statsvitenskapelige fag	10,6	7,9	6,2	21,1	27,5	19,6
Sosiologiske fag	11,3	11,7	6,8	26,9	31,7	33,0
Samfunnsgeografiske fag	17,6	12,1	7,6	29,7	38,5	21,2
Samfunnsøkonomiske fag	10,0	11,3	8,4	15,8	30,4	18,2
Medie- og informasjonsfag	(10,9)	10,2	9,2	(21,7)	40,8	34,9
Psykologiske fag	4,1	4,1	4,9	10,4	8,7	12,9
Sosialantropologiske fag	17,5	10,5	5,2	34,9	38,6	44,3
<i>Annen høyere grad</i>	9,5	8,7	5,9	16,2	19,8	14,0

Merk: Tallene i parentes er basert på observasjoner fra mellom 30 – 49 kandidater. Resten er basert på 50 observasjoner eller mer. I årene 1995 – 97 var kunsthøyskolene ikke med i undersøkelsen, så vi har dermed ikke sammenlignbare tall for hele perioden for bildende kunst og kunsthåndverk.

Halvtårsundersøkelsen ble gjennomført også i 1996, selv om den vanligvis bare gjennomføres annethvert år.

Vedlegg 2

Uavhengige variabler i logistisk regresjon

- *Humanistiske og estetiske fag/Samfunnsfag*: dummyvariabel med verdi 1 for de som er humanister/samfunnsvitere, verdi 0 ellers.
- *År*: Avgangår minus 1995.
- *Humanistiske og estetiske fag*år og Samfunnsfag*år*: viser samspillseffekten av år og utdanning for henholdsvis humanistiske og estetiske fag og samfunnsfag.
- *Kvinne*: har verdi 1 for kvinner, og 0 for menn.
- *Alder*: Alder ved utgangen av året undersøkelsen ble foretatt, beregnet på basis av rapportert fødselsår.
- *Gift*: Dummyvariabel med verdi 1 for kandidater som oppgir at de er gift/samboende og verdi 0 ellers.
- *Antall barn*: antall barn på undersøkelsestidspunktet.
- *Far med høyere utdanning*: dummyvariabel med verdi 1 for kandidater som har far med høyere utdanning (utdanning på høyskole- eller universitetsnivå), og verdi 0 ellers.
- *Tidligere utdanning, i tillegg til mastergraden*: dummyvariabel med verdi 1 for kandidater som hadde tatt utdanning tidligere, som ikke var en del av den høyere graden, og verdi 0 for øvrige kandidater.
- *Tidligere arbeidserfaring*: dummyvariabel med verdi 1 dersom de hadde hatt arbeid før fullføring, og verdi 0 ellers.
- *Ledighetsrate (prosent) for høyt utdannede i befolkningen*: tall for prosentandel arbeidsledige i arbeidsstyrken med høyere utdanning i SSBs arbeidskraftsundersøkelser.⁴
- *Humanistiske og estetiske fag*Ledighetsrate (prosent) høyt utdannede i befolkningen og Samfunnsfag*Ledighetsrate (prosent) høyt utdannede i befolkningen*: viser samspillseffekten av konjunktursituasjonen (målt ved ledighetsraten for høyt utdannede) og henholdsvis humanistiske og estetiske fag og samfunnsfag.